

Gävleborgs fåbodförenings

Grundläggande principer för ställningstaganden i rovdjursfrågor

Detta dokument har sin grund i det som antogs vid Gävleborgs fåbodförenings styrelsemöte den 3 maj 2002. Några förtydliganden har gjorts och layouten har gjorts mer överskådlig. Innehållet bygger fortfarande till största delen på det yttrande fåbodföreningen lämnade med anledning av Rovdjursutredningen, SOU 1999:146.

Utgångspunkt för föreningens ställningstaganden är Konventionen om Biologisk Mångfald antagen i november 1993 (upprättad vid FN:s konferens i Rio de Janeiro; 5 juni 1992).

I sammandrag här nedan.

De fördragslutande parterna som är medvetna om det inneboende värdet av biologisk mångfald och de ekologiska, genetiska, sociala, ekonomiska, vetenskapliga, utbildningsmässiga, kulturella, rekreativa och estetiska värdena hos biologisk mångfald och dess beståndsdelar har ingått följande överenskommelse:

Varje fördragslutande part skall reglera eller förvalta biologiska resurser av vikt för bevarandet av biologisk mångfald i syfte att säkerställa bevarande och hållbart nyttjande av dem; bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos ursprungliga och lokala samhällen med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald, och främja en bredare tillämpning av dessa, med godkännande och deltagande av innehavarna av sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor, samt främja rättvis fördelning av nyttan som uppkommer vid sådana kunskaper, innovationer och sedvänjor.

Varje fördragslutande part skall skydda och uppmuntra sedvanligt nyttjande av biologiska resurser i enlighet med traditionella kulturella sedvänjor som är förenliga med kraven för bevarande och hållbart nyttjande; stödja lokalbefolkningar i att utveckla och genomföra gottgörande åtgärder i skadade områden där biologisk mångfald minskats; uppmuntra samarbete mellan egna statliga myndigheter och den egna privata sektorn om att utveckla metoder för hållbart nyttjande av biologisk mångfald.

Varje fördragslutande part åtar sig att i överensstämmelse med sin förmåga tillhandahålla finansiellt stöd och stimulans till sådana nationella aktiviteter som syftar till att uppnå målen med denna konvention.

Bevarande av fåbodbruket är ett nationellt intresse

Konventionen har lett till såväl nationella miljö kvalitetsmål och aktionsplaner för bevarande av mångfalden som åtgärder inom den europeiska gemenskapen. Bland annat har de betade skogsmarkernas värden och betydelsen av de ursprungliga husdjurens genetiska resurser och bevarande in situ (i ursprunglig miljö) uppmärksamats. Fåbodbruk med djurhållning och fritt skogsbete är i vissa trakter en viktig del av ett aktivt jordbruk. Fåbodar anses dock av samhället vara en jordbruksmiljö som numera finns i hävd i så liten omfattning att samtliga dessa är angelägna att bevara från nationell synpunkt.

De stora rovdjuren björn, järv, lo, varg och kungsörn bedöms vara så få i vårt land att arterna ännu inte kan betraktas som långsiktigt livskraftiga. Målet är att Sverige ska ha livskraftiga stammar av de nämnda arterna. Beträffande verksamhet inom jordbruk och rennäring skall förekomsten av rovdjur inte hindra möjligheten att där bedriva djurskötsel.

Gävleborgs fäbodförening gör följande ställningstaganden:

Det finns inga skäl till rädsla för rovdjur om det finns en grund för trygghet.

- **Konventionen om biologisk mångfald kräver en väl avvägd balans mellan kraven att bevara de vilda rovdjuren, de tama husdjuren och fäbodbrukarnas traditionsbundna arbete.**

Fäbodbruket, med sin mångformighet och variationsrikedom, är ett av de bästa svenska exemplen på "lokalbefolkningarnas traditionella kunskap". Denna kunskap ska bibehållas och användas i arbetet för ett långsiktigt ekologiskt hållbart svenskt jordbruk. Till fäbodmiljöerna hör gamla husdjursraser, som där har sin ursprungliga miljö; oförädlad fjällko, fjällko, rödkulla, fäbodget/jämtlandsget, skogsfår med flera. Genom ekologiskt väl anpassade förvaltningsplaner, där hänsyn tas till förekomst av rovdjur, rovdjurens vilda bytesdjur och bytesdjurens födotillgång samt lokaliseringen av fäbodbruk, skall den önskade balansen mellan rovdjurens revir och fäbodbrukens intresseområden nås.

- **Vild och brukad biologisk mångfald skall värderas lika.**

Det skall finnas ett samförstånd mellan biologiska och näringsmässiga frågor, det vill säga en ömsesidig förståelse mellan bevarande av vild mångfald och den mångfald, såväl vild och tam som växter och djur, vilken är beroende av människans bruk av jorden för sin överlevnad. Denna syn på värdering av biologisk mångfald krävs bland annat för att göra det möjligt att sköta tamdjur samtidigt som det finns rovdjur.

- **Fäbodarna skall kunna brukas så att äldre och hotade lantraser där kan bli bevarade i en miljö och under villkor som motsvarar den som gett dem deras speciella egenskaper.**

De lantraser som förekommer i fäbodmiljöer har i regel en betydligt sämre bevarandestatus än de stora rovdjuren. Detta innebär att de har ett färre antal individer än rovdjuren. Hotbilden för lantrasdjur måste bedömas från samma utgångspunkter som den för rovdjur. Detta innebär att rovdjur inte kan förväntas få etablera sig var som helst.

- **Fäbodbruket skall kunna bedrivas på ett sådant sätt att den betade skogens natur- och kulturvärden bibehålls eller ökar.**

För den tidigare mycket omfattande skogsbetesmarken i landet har förlusten av biologisk mångfald varit mycket mer besvärande än beträffande betesmarker i allmänhet. Högt betetryck på stora arealer är ett villkor för att öka och befästa värdena i betesskogens ekosystem.

- **Renar skall inte särbehandlas i förhållande till andra fritt betande tamdjur.**

Samhällets intresse för rovdjursskador på fritt betande tamdjur får inte enbart inriktas på ren (och renbetesområdet) utan i samma mån och på motsvarande sätt uppmärksamma och omfatta också skador på andra betesdjur. Detta innebär exempelvis att ett område med nötkreatur, getter, får och hästar på fritt bete ska fredas från varg i samma utsträckning som renar i renbetesområdet.

- **Tillväxten av rovdjursstammarna kommer att ske i områden som länge saknat rovdjur, något som kräver en åtgärdsberedskap.**

De rovdjursarter vars individantal bör öka har hittills i huvudsak varit koncentrerade till renbetesområdet. Detta får inte leda till missuppfattningen att konflikter även i fortsättningen blir lokaliserade dit. När rovdjursstammarna expanderar sker det i jungfruliga områden där såväl bytesdjur som betesdjur och befolkning saknar erfarenheter om umgänge med rovdjur.

Den gällande rovdjurspolitiken kräver en beredskap för nya ställningstaganden och åtgärder av samhället. Områden med fäbodbruk och fritt skogsbete är inte lämpliga som expansionsområden för rovdjur.

- **Fäbodbrukarna kan inte ta på sig de ökade kostnader i form av intensivare djurtillsyn och andra åtgärder som starkare rovdjursstammar kräver.**

Rovdjursförvaltningen skall belastas av de extra kostnader en fäbodbrukare kan drabbas av genom krav på hänsyn till rovdjur inom sitt verksamhetsområde. Fäbodbrukarnas synpunkter måste väga tungt då åtgärder som kan förebygga rovdjurskador skall sättas in.

En ny form av ersättning kan vara kompensationsbidrag, som utgår generellt till fäbodbrukare inom områden där rovdjursförekomst kräver särskilda förebyggande åtgärder.

- **Länsstyrelserna skall vara skyldiga att lämna ersättning för alla skador björn, järv, lo, varg eller kungsörn orsakar en fäbodbrukare.**

Alla former av skador som fäbodbrukare kan drabbas av såväl personligen som i sina företag och som på något sätt kan härledas till de stora rovdjurens närvaro skall ersättas fullt ut.

- **Rovdjuren skall genom urval och prägling göras skygga för människor och husdjur.**

Rovdjurens beteende är viktigt för möjligheterna att ha en hög stam. De skall vara skygga. Har vi rovdjur som skyr människor, deras anläggningar och deras husdjur ökar förutsättningarna för att husdjuren bli lämnade i fred och möjligheterna för rovdjuren att växa till..

- **Dokumentation av äldre kunskap samt forskning inriktad på att lösa praktiska problem i förhållandet mellan rovdjur och tamdjur är nödvändig.**

I Sverige saknas aktuell erfarenhet av rovdjursstammar i de trakter där de nu etablerar sig och på de nivåer som från rovdjursförvaltningssynpunkt är önskvärda. Det är viktigt att bevara och bibehålla kunskaper och sedvänjor från ett äldre samhälle med mer traditionellt livssätt och främja en bredare tillämpning av detta då dagens problem ska lösas.

- **För att kunna hantera rovdjursfrågan krävs både dokumentation av vad som händer under rovdjurens numerära tillväxt och forskning kring de problem som uppstår då de möter tama betesdjur.**

Beteendevetenskapliga studier både av tamboskap och vilda rovdjur samt bägge grupperna tillsammans är exempel på villkor för en framgångsrik rovdjurs- och bevarandepolitik

- **Fäbodbrukarna kan inte hantera rovdjursproblemen på egen hand. Rovdjur kan vara farliga även för människor och är i hög grad en arbetsmiljöfråga.**

Illegal jakt tolereras inte. För att lösa akuta frågor i samband med rovdjursstörningar måste länsstyrelserna tillsammans med länets polismyndighet organisera jourssystem där en ansvarig person alltid kan ge de råd som behövs med hänsyn till den situation som råder.

- **Länsstyrelserna behöver tillsammans med polisen bilda akutgrupper, fasta alltid tillgängliga "rovdjurskommandon", som utan dröjsmål kan ingripa så snart det finns anledning att avliva eller skrämma rovdjur eller söka efter och besiktiga skrämde eller dödade tamdjur.**

Eftersom rovdjur gärna håller till i trakter där administrativa gränser går är det viktigt att de alltid tillgängliga grupperna kan verka inom flera kommuner och län. (Inte heller nationsgränser – gäller inte Gävleborgs län – får hindra omedelbart agerande.)

- **Om björn, järv, lo, varg eller kungsörn i en akut situation hotar att döda eller skada ett tamdjur på fäbod ska brukaren eller den han satt att vårda sina djur få döda det angripande djuret.**

Fäbodbruket bevarar miljöer där fortfarande flera av landets utrotningshotade husdjursraser kan hållas in situ. Även om ett rovdjursangripet djur vid en fäbod inte är av lantras, och därmed av självklart högre bevarandevärde än rovdjuren, är det befogat att generellt hävda ställningstagandet med hänsyn till miljöns betydelse. Enligt traditionella kulturella sedvänjor har rovdjursproblem i samband med fäodsbete alltid kunnat lösas på detta sätt och det bör bestå. Det finns heller ingen anledning i en akut situation skilja ett angrepp av ett rovdjur från ett annat.

- **Där rovdjur upprepat skadar fäbodbruket, det fria skogsbetet och andra verksamheter i de marginella jordbruksmiljöerna skall de störande rovdjursindividerna elimineras.**

Alla fäbodbrukare kan inte förutsättas ha de rättigheter eller den kompetens som krävs vid jakt på rovdjur som skadar verksamheten. Skydds jakt är ingen uppgift som myndigheter kan utgå ifrån att fäbodbrukarna kan eller vill ta på sig.

- **Rovdjuren skall förvaltas genom jakt.**

*Allmän skydds jakt inom stora områden är ett dåligt sätt att reglera rovdjursbestånden. Risken är stor att "fel" djur dödas.
Betydligt verkkningsfullare är riktad skydds jakt, i första hand mot individer som orsakar problem, men i vissa fall kan även "lokal allmän skydds jakt" tänkas inom mindre områden där individtätheten är hög.
Syftet med den individuella skydds jakten skall vara att få bestånd med enbart skygga individer och inom områden där de ger minst problem för andra intressen.
För ändamålet kan en styrka med specialutbildade jägare behövas.*

- **Stammarna får aldrig bli så stora att jaktturism på stora rovdjur kan tillåtas.**

Kommersialisering av rovdjursförvaltningen är i hög grad olämplig. När möjligheterna för detta finns är målet för rovdjurspolitiken också nått. Stammarna skall då bibehållas på den nivån genom skydds jakt och en sund rovdjursförvaltning i övrigt.

- **Ekoturism får inte urarta så att rovdjur genom åtling eller på annat sätt lockas att uppträda som oskygga turistattraktioner.**

All slags åtling och motsvarande skall vara förbjuden. Undantag bör kunna göras för forskningsändamål eller för att av särskilda skäl binda rovdjursindivider till ett område där risker för skador på fåbodbruk och fritt skogsbete inte finns.

- **Fåbodbrukarna kan inte kompenseras för djur som förlorats på grund av rovdjursangrepp enbart genom ersättningar baserade på genomsnittliga slaktvärden.**

Fåbodbrukarnas djurbesättningar består ofta av djur med värdefullt genmaterial. Djurens avelsvärde skall beaktas. Besättningarna är heller inte större än att ett personligt förhållande uppstår mellan djur och djurhållare. Detta är också viktigt för en rationell drift. Ledardjurens erfarenheter och andra djurs prägling och invanda beteenden underlättar djurhanteringen. Detta ger särskilda, högre värden liknande dem som avelsdjur har.

- **En fåbodbrukare måste sköta renhållningen minutiöst i samband med djurfödslar, eventuell slakt och liknande samt sophantering, såväl på fåbod som på hemgård, för att rovdjur inte skall lockas av lukter som förknippas med föda.**

En viktig samhällsåtgärd är att hanteringen av avfall och sopor ordnas så inte rovdjur, framförallt björn, präglas på soptunnor och det attraktiva i att leva nära människor. Smidiga kommunala system behövs för mottagning av avfall.

- **Samhällets krav på långsiktigt livskraftiga rovdjursstammar behöver inte sättas åt sidan för att avskjutning av rovdjur sker kring fåboddar och i skogsbetesmarker.**

För en mindre kontroversiell attityd mellan samhällsmålen – bevara stora rovdjur och bevara ett livskraftigt fåbodbruk – behöver tillväxten av rovdjursstammarna vara långsam och ske under väl kontrollerat jakttryck.

Ovanstående satser, som behandlats i föreningens styrelse, skall vara vägledande då Gävleborgs fåbodförening tar ställning i frågor som rör rovdjurspolitik och förvaltning av rovdjur.